

“ความจริง” อีกมาก

รายงานการวิจัยของ ผศ.ดร.ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในฐานะผู้อำนวยการสถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ ที่นำมาสู่พาดหัวข่าว “โพลล์ระบุคนสามจังหวัดชอบช่อง 7 ดูละครหลังข่าว อ่านหนังสือพิมพ์หัวสี...” บอกอะไรแก่สังคมไทย โดยเฉพาะในบรรดาผู้สนใจปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่น้อย

แต่ไหนแต่ไรมา งานเขียนไม่ว่าจะเป็นสารคดีข่าว รายงานพิเศษ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตลอดจนวรรณกรรมจำนวนหนึ่งมองเข้ามายังชายแดนภาคใต้ในลักษณะที่ว่า ผู้คนในพื้นที่ผูกพันอยู่กับอัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิมที่เคร่งครัดเป็นอย่างยิ่ง

หลายข้อเขียนโยงอัตลักษณ์ทางสังคม วัฒนธรรมเข้ากับอัตลักษณ์ทางการเมือง โดยขบเน้นให้เห็นว่าสองสิ่งนี้สัมพันธ์กันอย่างไม่อาจแยกได้ เพื่อจะตอบคำถามว่าการตื่นรนเพื่อ “(นคร) รัฐปัตตานี” นั้นมีอยู่จริงมากน้อยเพียงไร

คำตอบมักออกมาเป็นภาพเหมารวมในลักษณะที่เห็นว่าในพื้นที่แห่งนี้ โดดเด่นอยู่ด้วยอัตลักษณ์เดียว คือความเป็นมุสลิมที่ตั้งเครียด อะไรที่พอจะเรียกหรือสื่อสารได้ว่าเป็น “ความเป็นไทย” ถูกตีกระจ่ายคนในพื้นที่มักปฏิเสธและหนักเข้าก็ถึงขั้นต่อต้าน

ภาพเหมารวมเหล่านี้เองที่ทำให้ส่วนอื่นๆ ในสังคมไทยมองจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างหวาดระแวง จินตนาการไม่ออกว่า ผู้คนในพื้นที่แห่งนี้มีชีวิตอยู่กันได้อย่างไรในสถานการณ์ตั้งเครียดราวกับสงครามกลางเมืองเช่นนี้

โดยเฉพาะชาวไทยพุทธ และชาวไทยเชื้อสายจีน พวกเขาอยู่ได้อย่างไร ?

นั่นยังไม่ต้องคิดถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น นี่คืออันตรายของการสร้างภาพเหมารวม หรือ

ที่นักวิชาการบางท่านเรียกว่า “ภาพตัวแทน”

เราไม่อาจเข้าใจภาพความจริงได้จากนักเขียนสารคดีที่ลงมานั่งกินน้ำชาอยู่ในพื้นที่ 7-8 วันเพื่อเขียนหนังสือหนา 200 กว่าหน้า เราไม่อาจเข้าใจอะไรได้จากกวีที่นั่งเขียนถึงปัญหาภาคใต้ที่อยู่อีกฟากหนึ่งของเทือกเขาบรรทัด เพราะงานเขียนเหล่านี้บอกอะไรเราไม่ได้มากไปกว่า “อารมณ์ต่อชาวสาร” ที่ถูกผลิตซ้ำอยู่แล้วในหนังสือพิมพ์รายวัน

งานเขียนที่ผิวเผินจำพวกนี้เองที่เป็นตัวสร้าง “ความจริง” เกี่ยวกับความรุนแรงในชายแดนใต้ที่สังคมไทยชนหัวลูกอยู่ในปัจจุบัน เป็นการสร้าง “ความจริง” ที่ทำให้สังคมไทย “ใจแคบ” ต่อคนในสามจังหวัดภาคใต้

แต่งงานศึกษาเช่นของ ผศ.ดร.ศรีสมภพ แสดงให้เห็นแล้วว่า ยังมี “ความจริง” อื่นๆ อยู่ในพื้นที่ที่นักเขียน/กวี หรือนัก “อารมณ์นิยม” ไม่อาจเข้าถึงได้ ถ้าหากไม่ยอมละทิ้งอารมณ์เพื่อค้นหาความจริงเสียบ้าง

เราต้องยอมรับว่า ความหลากหลายนั้นย่อมมีอยู่อย่างไม่อาจปฏิเสธ แม้แต่ในสังคมที่ดูเหมือน “สามัคคี/รักใคร่กลมเกลียว” หรือเป็น “เอกภาพ” กันเหลือประมาณก็ตาม

งานศึกษาของ ผศ.ดร.ศรีสมภพ ยืนยันว่าหลายปรากฏการณ์ของชาวบ้านในพื้นที่นั้นมีความเชื่อมโยงกับสังคมไทยในวงกว้างอย่างแน่นอน สิ่งเหล่านี้

สามารถเห็นได้ในการศึกษาวิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้าน ไม่ใช่ศึกษาจากข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์

สิ่งเหล่านี้จะแสดงให้เห็นถึงความพยายามเชื่อมโยงตนเองเข้ากับความเป็นไทยหรือไม่? เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องใช้เครื่องมือในทางวิชาการเข้ามาวิเคราะห์ แต่โดยพื้นฐานที่สุด คนในพื้นที่ก็ไม่ได้ปฏิเสธความเป็นไทยอย่างเข้มงวดหรือเคร่งครัด อย่างที่ชาวไทยส่วนใหญ่จินตนาการ

แต่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันตลอดเวลา การไม่ยอมกลายเป็นไทย (โดยวิถี/หรือวิธีคิด) นั้นย่อมมีความเกี่ยวข้องกับ “ประโยชน์” ของตัวตนทางสังคมวัฒนธรรมที่เรียกว่า “อัตลักษณ์” ซึ่งย่อมมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปได้ตามบริบท หรือ (คุณ) ประโยชน์

คนกลุ่มใดๆ ที่อยู่อาศัยตามริมชายแดนใดๆ ก็ตาม อัตลักษณ์ของพวกเขาย่อมไม่อาจเป็น “แท้” ของวัตถุ แต่มันอาจเหมือน “ของเหลว” ที่เปลี่ยนรูปได้ตลอดตามสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม อารมณ์ ตลอดจนเศรษฐกิจ เพราะมันขึ้นอยู่กับ “ความสัมพันธ์” มากกว่า “รากเหง้า”

“ความจริง” เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงยังหลงเหลือให้ผู้ที่มิใช่เปิดกว้างและเครื่องมือหลากหลายค้นหาได้อีกมากมาย (๘)